

NORLANDSFORSKNING
NORLAND RESEARCH INSTITUTE

Bærekraftig fisketurisme: Muligheter og utfordringer på Helgeland. En skisse til forskningsagenda.

Publisert: Juni 2020
Skrevet av: Brigit Dale,
Maiken Bjørkan, Keno Ferter

Arbeidsnotat nr.: 1007/2020
ISSN-NR: 0804-1873
Prosjektnr: 1687

NORDLANDSFORSKNING
NORDLAND RESEARCH INSTITUTE

ARBEIDSNOTAT

ARBEIDSNOTAT NR:	ISSN-NR:	PROSJEKTNUMMER:	ANTALL SIDER:
1007/2020	0804-1873	1687	12
FORFATTER(E):			
Brigt Dale			
Maiken Bjørkan			
Keno Ferter			
Bærekraftig fisketurisme: Muligheter og utfordringer på Helgeland. En skisse til forskningsagenda.			

INNHOOLD

ARBEIDSNOTAT	0
INNHOOLD	1
FORORD	2
1 NOTATETS METODIKK OG FORMÅL.....	3
2 GENERELT OM FRITIDS- OG TURISTFISKE I NORGE	3
2.1 FANGST- OG REGULERINGSREGLER.....	4
2.2 KVOTENE OG HÅNDHEVINGEN	4
2.3 Å GJØRE NÆRING AV REKREASJONSFISKET	5
3 FISKETURISMEN PÅ HELGELAND	6
4 IDENTIFISERTE UTFORDRINGER: NOEN MULIGE FORSKNINGSTEMA	8
4.1 INNSTRAMMING I EKSPORTMULIGHET FOR TURISTFISKERE	8
4.2 LAVE OMSETNINGSTALL GJØR AKTØRENE SÅRBARE FOR RELATIVT SMÅ SVINGNINGER	9
4.3 COVID19: OM SÅRBARHET I CORONAENS TID, OG HVORDAN KARANTENETIDEN ER ET FØRSTE PEKEPINN PÅ DET SOM KOMMER 10	
5 RELEVANT LITTERATUR	11

FORORD

Fisketurisme som næring har de siste årene blitt en milliardindustri. Selv om tallmaterialet er vanskelig å vurdere – mange aktører i bransjen har flere bein å stå på – så rapporteres det om økende aktivitet. I dette notatet fokuserer vi på næringens potensiale på Helgelandskysten. Vi går vi gjennom tallmaterialet som finnes basert på de første to årene med selvrapportering av fangst fra registrerte næringsaktører, og supplerer med erfaringer trukket fra en enkel litteraturstudie (og inkluderer her høringsuttalelser til nærings- og fiskeridepartementets forslag til endring i regelverket for turistfiske).

Vi finner at ett hovedtrekk synes å være at man i hovedsak er positive til reguleringer, men ønsker varsomhet i forhold til det man opplever som unødvendig sterke begrensninger på hva slags og hvor mye fangst som kan føres ut av landet. Særlig reageres det på det foreslåtte kravet om at det er hel fisk (det vil si sløyd og hodekappet) som skal kunne eksporteres, og at eksport av filet forbys.

Notatet lener seg også på arbeidet utført i et forprosjekt finansiert av VRI Nordland om fisketurisme i Lofoten, presentert i Nordlandsforsknings Arbeidsnotat 1014/2016¹. Dette notatet hadde som formål å synliggjøre fisketurismens omfang i Lofoten, samt utviklingsmuligheter og utfordringer i næringen, både fra et forvaltnings- og bedriftsståsted. Lofoten-notatets målsetting skiller det i så måte fra dette i at vi her primært ønsker å identifisere kunnskapshull som fremtidig forskning kan hjelpe utfylle.

Forfatterne retter en takk til Forskningsrådet (Marinforsk), som har finansiert prosjektet «Framework for science-based management of Marine Recreational Fisheries in Norway (ES575978) ledet av Havforskningsinstituttet. Dette notatet er en leveranse i dette prosjektet.

¹ Antonsen, K. M., Ferter, K., Bjørkan, M., & Zimmermann, R. (2016). *Bærekraftig utvikling av fisketurisme i Lofoten*.

1 NOTATETS METODIKK OG FORMÅL

Notatets formål er å synliggjøre muligheter og utfordringer knyttet til utviklingen av bærekraftig fiskeriturisme på Helgelandskysten. Inkludert i notatet er en vurdering av tallmaterialet fra selvrapportert fangst for 2018-19, innkomne høringsuttalelser til regjeringens forslag til oppdatering av regelverk (et forslag ikke har blitt politisk vedtatt når dette skrives), og en dokument- og medieanalyse. Notatet beskriver utviklingstrekk i de tretten kommunene der det er innrapportert fangst fra fiskeriturisme. Notatet er således tenkt som et skritt på veien til å berede grunnen for framtidig kunnskapsinnhenting og utvikling som kan understøtte en bærekraftig vekst i næringen på Helgeland, inkludert å synliggjøre signalene fra små sårbare aktører til utviklingen av et forvaltningsregime for næringen. Vi redegjør for forslaget og reaksjoner fra Helgeland på dette under. I tillegg foreslås det at de registrerte utleieanleggene skal løpende rapportere inn fangst, og at virksomhetenes informasjonsplikt utvides til også å gjelde fangstrapporteringskravet.

2 GENERELT OM FRITIDS- OG TURISTFISKE I NORGE

Man skiller mellom turistfiske og fritidsfisket ved å konkretisere den første kategorien til å inkludere kun dem som «... reiser hjemmefra og overnatter», mens sistnevnte kategori inkluderer nordmenn eller folk med lovlig opphold i Norge som bor i egen eiendom (inkludert fritidseiendom) når hen fisker (Antonsen, Ferter, Bjørkan, & Zimmermann, 2016). Fritidsfiske-kategorien er altså forbeholdt nordmenn eller fast bosatte i denne sammenhengen, mens det er knyttet en reiseaktivitet til turistfiske-kategorien. I tillegg vil et tydelig trekk ved turistfiskeren være at hen benytter seg av reiselivsprodukter i en eller annen form, om ikke annet så (ofte) for å reise til stedet der hen skal fiske, men også ofte i form av et overnattingsted, og utleiested for fiskeutstyr, båt eller lignende. I dette notatet forholder vi oss bare til turistfiske i havet, og da kun på Helgelandskysten.

Turistfisket skaper arbeidsplasser, men også et press på fiskebestandene, og ettersom norsk fiskeriforvaltning tradisjonelt har hatt fokus på det kommersielle fisket, har omfang og konsekvenser av både fritids- og turistfiske vært en ukjent variabel. Ettersom utviklingen av reiselivet generelt har satt fart, er det all grunn til å tro at de usystematiske rapporteringer om økt omfang av turistfisket man har sett det siste tiåret² også har hatt økende betydning for både bedriftsutvikling og for bærekraften i bestander (og da særlig lokale, ikke-migrerende fiskearter). Det er satt av en generell kvote til fritids- og turistfiske, men turistfiskebedrifter må ikke forholde seg til den, dvs. det er ikke en kvote som er fisket opp etter hvert som gjør at noen må slutte å fiske. Siden 2018 har registrerte reiselivsbedrifter innen turistfiske vært pålagt å melde inn fangsttall til Fiskeridirektoratet. I tillegg er det satt begrensninger på hvor store mengder fisk utenlandske turister lovlig kan ta ut av landet. I fravær av en lengre tidsserie som kunne si noe om utviklingstendenser og variabilitet begrenser vi bruken av disse tallene til å gi oss et tidsbilde av hvordan turistfisket på

² Antonsen og kolleger (2016) påpeker at kritikken mot turistfisket var synlig og økende allerede fra 1990-tallet, men da spesifikt i Lofoten, der både fiskeri- og reiselivsaktivitet har hatt større og økende relativ betydelig i forhold til på Helgeland.

Helgeland ser ut per i dag, vel og merke med den anmerkning at det finnes store mørketall; vi vet simpelthen ikke hvor mange ikke-registrerte aktører det er som på en eller annen måte legger til rette for turistfiske. I tillegg kommer alt fiske som utøves av tilreisende uten bruk av noen som helst lokal eller regional tilrettelegging, eksempelvis boende i egen bil. Like fullt, og kanskje viktigst, så kan tallene sette oss på sporet av aktører som har erfaringer fra næringen, og som kan si noe om sine behov, både hva gjelder reguleringer, tilrettelegginger og kunnskap – om alt fra bestandsutvikling i havet til hvilke produkter som er ettertraktet i markedet.

2.1 FANGST- OG REGULERINGSREGLER

Dette underkapitlet skrives mens nye regler er på høring, og beskriver kort eksisterende regelverk, de forslag til endringer som departementet har kommet med, samt høringsuttalelser fra aktører i bransjen.

Gjeldende forskrift for turistfiskevirksomheter er hjemlet i havressurslova §22 og § 59³ som trådte i kraft 1/1. 2018. Forskriften beskriver registreringskrav for virksomheter, fangstrapporteringskrav og kontrollmyndighet for næringen (gitt Fiskeridirektoratet, som også kan stryke virksomheter fra registeret ved brudd på bestemmelsene), samt informasjonsplikt overfor turister om regelverket.⁴ Et viktig prinsipp blir her tydeliggjort, nemlig at virksomheter hvis aktivitet defineres som turistfiskerelatert skal registreres når alle følgende tre punkter er oppfylt: a) er registrert i merverdiavgiftsregisteret, jf. lov om merverdiavgift; b) har inntekt fra næring basert på turistfiske i sjø på minst 50 000 kroner per kalenderår; og c) disponerer ett eller flere fartøy for utleie til fisketurister eller disponerer ett eller flere fartøy som tar turister med på fiske. Alle andre kan registrere seg frivillig (inntil nytt regelverk er på plass). I så fall gjelder alle disse fire punktene, altså at som turistfiskevirksomhet regnes også virksomhet som: 1) er registrert i enhetsregisteret; 2) har inntekt basert på turistfiske i sjø; 3) er omfattet av andre ledd bokstav c; og 4) ved frivillig søknad er registrert i henhold til § 2, og dermed tillegges rapporterings- og informasjonsplikt mht fangst. Disse tillegges rapporterings- og informasjonsplikt mht fangst. I virksomhetsregisteret skal også informasjon om utleiefartøy, antall sengeplasser, anlegg, fiskeutstyr- og fasiliteter m.v som turistfiskevirksomheten disponerer oppgis.

2.2 KVOTENE OG HÅNDHEVINGEN

Mens mange land har tradisjoner for fang og slipp ('catch and release') er dette et omdiskutert tema i Norge. Noen mener at fritidsfiske kun skal utøves for å skaffe mat, og at all fangst skal høstes. Samtidig kan det være gode grunner for å slippe ut fisken igjen, som for eksempel at fisken er under minstemålet, over maksimumålet, eller fredet (dvs. lovpålagt fang-og-slipp). En annen grunn til å slippe ut fisken kan være at man allerede har fanget for mye fisk, at man har fanget feil mållart, eller at fisken ikke er egnet til å spises (dvs. frivillig fang-og-slipp). Ifølge utøvelsesforskriften §48 er det lov å slippe ut levedyktig fisk.⁵ Dette gjelder både fisk som er fanget i strid med bestemmelser eller lovlig fanget fisk. Mattilsynet

³ https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-06-37/KAPITTEL_4#%C2%A722

⁴ <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2017-07-05-1141>

⁵ <https://lovdata.no/forskrift/2004-12-22-1878/§48>

har vurdert fang-og-slipp i forhold til dyrevelferdsloven⁶, og konkludert med at rendyrket fang-og-slipp «... der målet kun er å oppleve gleden og spenningen i å fiske for så å slippe fisken ut igjen, er i strid med dyrevelferdsloven og forbudt i Norge». ⁷ Uansett skal fiskeren sørge for å minimere stress og skader hos fisken, og dersom den ikke er levedyktig skal den avlives⁸. Samtidig er det i praksis umulig å overvåke Norges kystlinje konstant siden den strekker seg over 100,915 km hvis man tar med alle fjorder og små øyer (Solstrand, 2014). Det betyr at det er viktig at reglene oppfattes som legitime og at hver enkelt fisker tar ansvar for å følge reglene.

Når denne rapporten skrives er utførselskvoten for gjester ved registrerte turistfiskebedrifter 20 kg og 10 kg for alle andre⁹. Det er i hovedsak tolletaten som håndhever regelverket for utførsel av fisk til andre land. Samtidig er det flere aktører som skal sørge for at reglene følges på sjøen, blant annet Fiskeridirektoratet, politiet, kystvakten og Statens Naturoppsyn.

2.3 Å GJØRE NÆRING AV REKREASJONSFISKET

På mange måter er turistfisket i Nord-Norge en helt naturlig konsekvens av sammenhengen mellom tilgang til naturressurser og av hvordan reiselivet nettopp er blitt utviklet på basis av samspillet mellom naturgitte forutsetninger og kultur (se f.eks. Kaltenborn, Kaltenborn, & Linnell, 2019; Karlsson & Dale, 2019; Naustvik & Ørnes, 2012). Både reiselivet generelt og turistfisket spesielt nyttiggjør seg både av den kompetansen som det tradisjonelle fisket har bygget opp – om fangstmetoder, fiskeplasser, vær og vind – og den infrastruktur som har understøttet fiskerinæringen. Fisketuristene bor gjerne i rorbuer (men ikke alltid), benytter seg av kaianlegg og innleide båter (heller ikke det alltid), og får råd, tips, og noen ganger også konkret guiding fra lokale kjentfolk – sågar noen ganger også kommersielle fiskere (Naustvik & Ørnes op.cit). Synergien er åpenbar – og under rask endring; for ikke mange årene siden var skepsisen fra fiskerne til å ha noe som helst å gjøre med turistene påtakelig; nå er aksepten høyere for at man ved å forholde seg profesjonelt til turistene legger til rette enten for egen eller andres næring og inntekt, noe som kommer lokalsamfunn til gode – gitt god regulering og kontroll (se 2.1). Lokalt er fokuset gjerne todelt (noe man også har sett i områder med større trøkk i næringen, eksempelvis i Lofoten) – både økonomisk vekst og bærekraftige økosystemer vektlegges i diskusjonene om hvordan næringen skal utvikles. Både profesjonelle aktører og bofaste rekreasjonsfiskere vil potensielt kunne se på et økende turistfiske som en utfordring for deres egen tilgang til lokale fiskestammer, men samtidig anerkjenne de positive ringvirkningene av at en ny naturressursbasert næring får etablert seg i lokalsamfunnet (Antonsen et al., 2016). Det er mye som tyder på at den økonomiske effekten av fanget fisk per kilo i turistfisket er høy, og at trusselen den utgjør mot bærekraftig forvaltning av fiskestammene er mulig å minimere gjennom god forvaltningspraksis. Her bør forskning og utredning følge forvaltningsprosessen, både som utredning og vurdering av mulige tiltak og monitorering av konsekvenser.

⁶ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-97?q=lov%20om%20dyrevelferd>

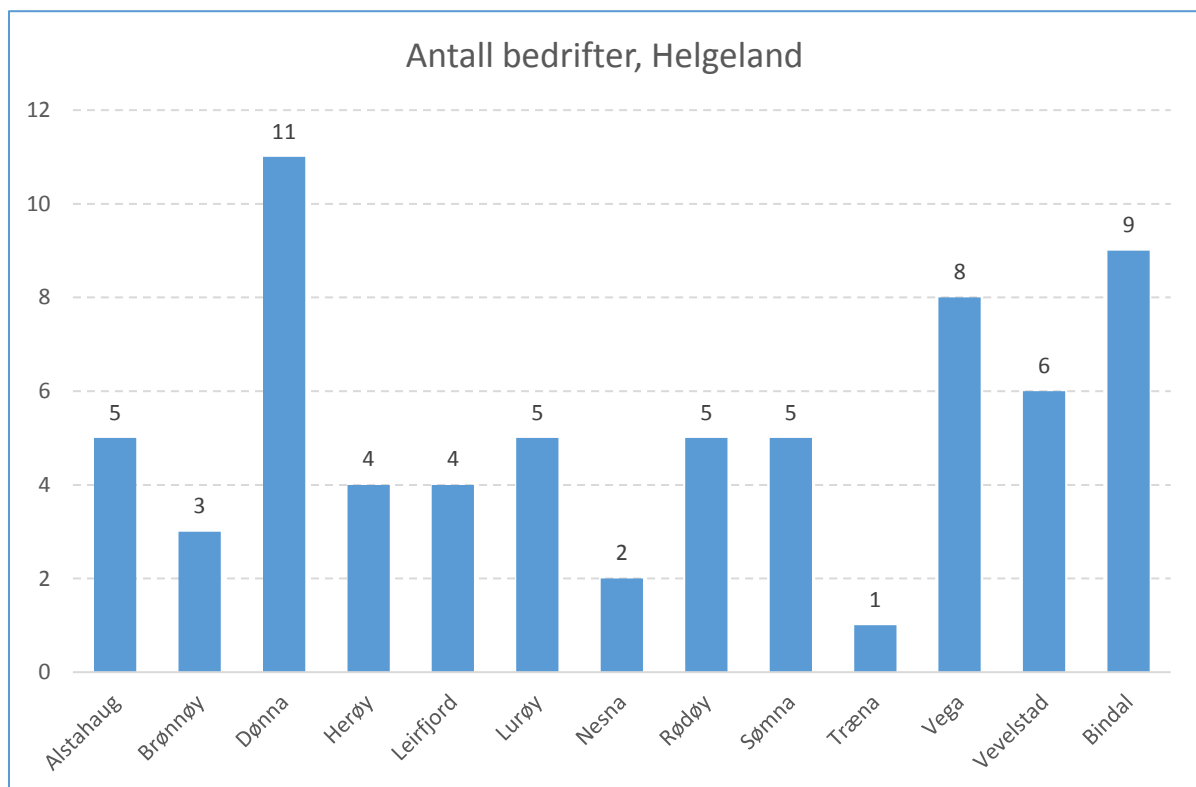
⁷ https://www.mattilsynet.no/fisk_og_akvakultur/fiskevelferd/fritidsfiske_og_dyrevelferdsloven.21109

⁸ <https://lovdata.no/forskrift/2004-12-22-1878/§48>

⁹ <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-06-01-570?q=sportsfiske>

3 FISKETURISMEN PÅ HELGELAND

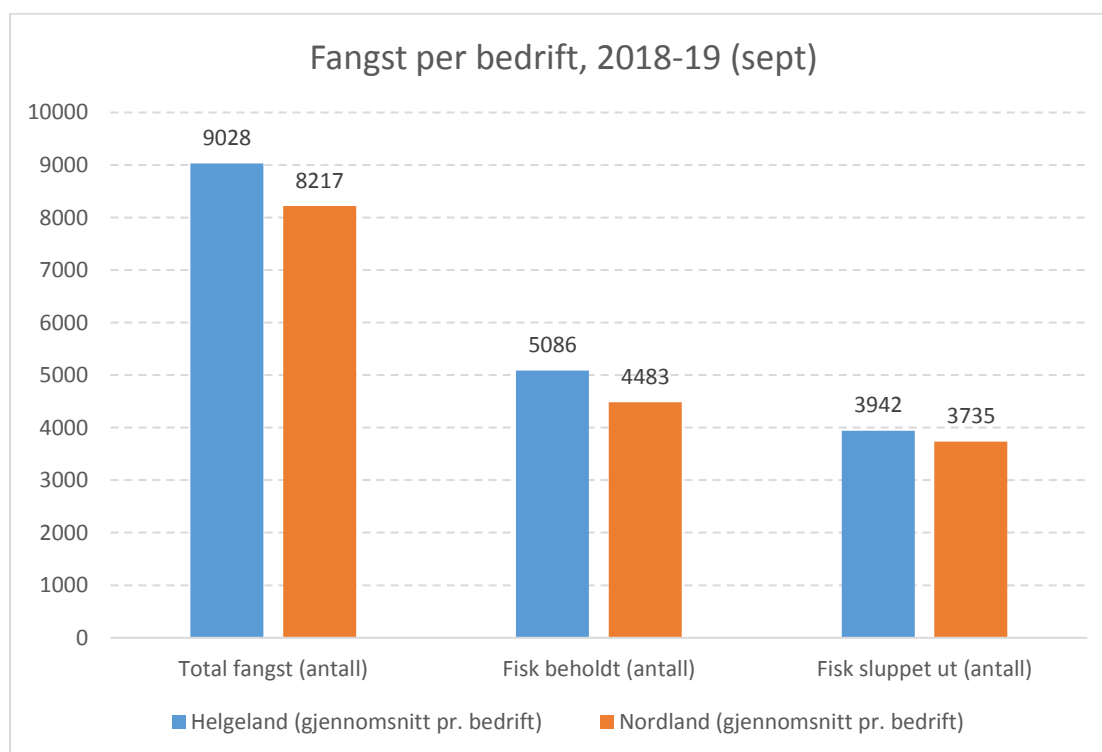
Fiskeridirektoratets oversikt over registrerte turistfiskeanlegg viser at det på Helgeland per 2019 var 13 kommuner med aktører som driver med turistfiske (Ill.1). Antallet registrerte bedrifter varierer fra 1 til 11 for hver enkelt kommune, mens antallet arbeidsplasser dette genererer ikke uten videre kan leses ut fra tallene. Det er sannsynlig at turistfiskeaktiviteten genererer inntekter hos aktører som ofte har annen aktivitet i tillegg, så som overnatting, cafe/ restaurantvirksomhet eller kommersielt fiskeri, og at kystfiske også genererer deltidsstillinger og sommerjobber for ungdom og studenter. Søk i Brønnøysundregisteret og på nett tyder på at de registrerte aktørene ser svært forskjellig på sin rolle i forhold til turistfisket: Noen leier ut et sted å bo og/ eller en båt, andre stiller med fullt utstyr, sløye- og tilberedningskjøkken, guider (hvis ønskelig) og annet. Her er datakvaliteten svært varierende og mangelfull, ettersom en tredjedel av aktørene ikke har levert en eneste fangstrapport. Noen aktører har internasjonale samarbeidspartnere og gjengangere blant gjester med fiske som hovedaktivitet på sin ferie, andre tilbyr drop-in – muligheter for turister som ønsker en fiskeopplevelse som en del av en Nord-Norgeferie. En nærmere undersøkelse av sammenhengen mellom antall bedrifter, fangstmengder og arbeidsplasser generert vil utvilsomt vært hensiktsmessig i det videre arbeid med å kartlegge turistfisket betydning på Helgeland.

(Ill. 1: Oversikt over antall fisketurismebedrifter basert på tall fra Fiskeridirektoratet, tall for 2018-19 (sept) fra Fiskeridirektoratet)

I perioden 2018-september 2019 finner vi at i alt 63 (av 68 totalt registrerte) aktører i disse kommunene rapporterer en total fangst på 543266 individer. Av disse er 238277 individer rapportert sluppet ut igjen. Aktørene oppgir svært forskjellige fangststørrelser per år, fra meget beskjedne 57 individer¹⁰ hos en aktør på Dønna til nesten 22 000 individer hos største aktør på Lurøy. Kommunen med størst fangstmengde er Vega (som også har flest registrerte aktører) med 54 431 individer, mens Lurøy har høyest gjennomsnitt per aktør med 10 806 individer. Det er også stor variasjon i hvor mange individer som fanges per fisketur (rapportert som gjennomsnitt per tur fra hver aktør), noe som indikerer at både kompetanse, oppfølging, vær og ikke minst tilgang til gode fangstområder er mulige viktige variabler. Det er dog her mulighet for underrapportering, overrapportering, feil artsidentifisering, og aggregert rapportering der fangsten fra flere turer rapporteres samlet noe som kan føre til stor usikkerhet i fangstrapportene.

Det er verdt å merke seg at aktørene på Helgeland i gjennomsnitt har høyere fangstrater enn for bedriftene i Nordland generelt (Ill. 2). Her er igjen tallmaterialet svakt, og kvaliteten på rapporteringen mangelfull. Dataene må derfor tolkes varsomt. Hvis man på den ene siden antar at tallene kan tyde på at man har god tilgang til den viktigste ressursen (fangstfelt) og at mange aktører, gitt det store spriket i rapportert fangst, har et forholdsvis stort volum, bør man samtidig være seg bevisst på det relativt lave antallet aktører det her gjelder, noe som øker sjansen for at få feilrapporteringer gir store utslag. Hva dette betyr i form av økonomisk bærekraft i disse bedriftene har heller ikke blitt undersøkt her.

(Ill. 2: fangst per bedrift, basert på tall fra Fiskeridirektoratet)

Tallene presentert over, sammen med høringsinnspill og uttalelser i media synliggjør også et forventet trekk ved næringen i denne regionen, nemlig at den i rene omsetningstall er

¹⁰ Her i betydningen fisk beholdt; fanget fisk under minstemål eller som av annen grunn er sluppet ut igjen er også rapportert inn men tas ikke med her.

relativt beskjedne sammenlignet med de to betydelig større regionene nord og sør for seg, hhv. Lofoten og Trøndelagskysten, og at sårbarheten med tanke på ventede konsekvenser av blant annet en innstramning i eksportmuligheten for turistfiskere er høy. I tillegg utgjør den nåværende situasjonen med karantenereregler og nedstenging grunnet covid19-viruset en hittil for denne næringen ubeskrevet trussel.

4 IDENTIFISERTE UTFORDRINGER: NOEN MULIGE FORSKNINGSTEMA

4.1 INNSTRAMMING I EKSPORTMULIGHET FOR TURISTFISKERE

Endringer i forskriften for turistfiske er nå altså på høring, i all hovedsak med den hensikt å presisere og skjerpe inn på reglene for rapportering og på reglene for utførsel av fisk. Det er interessant å legge merke til at innspillene fra næringsaktørene på Helgelandskysten er entydige: de innstramminger som foreslås anses som upraktiske og potensielt truende for deres virksomhet. Tilsvarende signaler kommer i høringsuttalelser fra en rekke aktører i Tyskland, enten privatpersoner eller reiselivsaktører som arrangerer fisketurismeturer til Norge generelt, og i noen tilfeller til Helgeland spesielt.¹¹ Flere tar riktignok til orde for en mer nennsom beskatning av fiskeressursene og uttrykker bekymring for situasjonen særlig for kysttorskebestanden, men det påpekes at tiltaket med å kun skulle godta eksport av hel fisk blir vanskelig å håndheve, og at det senker kvaliteten på opplevelsproduktet de selger. Et eksempel er uttalelsen fra en aktør som sier at de «... støtter forslaget om et generelt forbud mot å bringe fisk ut av landet, med unntak av fisk fanget på et registrert turistfiskeanlegg. Dette har utelukkende positive ringvirkninger, både for fisketuristen, for den som driver et turistfiskeanlegg, for fiskebestandene og for forvaltningen som tilstreber kontroll med uttaket»,¹² men at de «... ikke støtter forslaget om at utførselskvoten fra å gjelde filet, heretter skal gjelde rund (hel, men sløyd og hodekappet) fisk, og vil påpeke at en slik endring vil være kritisk for bransjens fremtid»¹³. Andre er, på nordnorsk vis, enda tydeligere på hva en innføring av disse reglene vil medføre: «Med de nye forslagene med 20 kg sløyd fisk i stedet for 20 kg filet som i dag blir det kroken på døra. Ingen turist vil booke 10/14 dgr for å fiske 5 Torsk og 5 Sei». Vedkommende «ber på sine knær, hender og føtter» om at kvoten på 20 kilo filet opprettholdes, at man øker kontrollen ved grensene, «... og

¹¹ Se <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---turistfiske/id2684608/>

¹² En kompliserende faktor her vil være i hvilken grad denne bestemmelsen rammer norske statsborgere eller andre med fast bosted i Norge som ønsker å utføre fisk fra Norge, eksempelvis til familie eller venner i utlandet. Fiskeridirektoratet skriver i sin høringsuttalelse at «En annen utfordring med forslaget er at personer med norsk statsborgerskap eller som bor i Norge ikke lenger lovlig vil kunne ta med seg egenfanget fisk ut av Norge, med mindre fisket har foregått i regi av en registrert turistfiskevirksomhet. Vi er usikker på hvor stort praktisk problem dette er, men man kan tenke seg at en slik regel vil kunne ha dårlig legitimitet hvis man som bosatt i Norge f.eks. ikke får ta med fangst til familie i utlandet, samtidig som turister som kommer til Norge på kortvarig besøk kan ta med seg inntil 20 kg over grensen». Se <https://www.regjeringen.no/contentassets/a628e8e8c9344cd49b38ca53a99b7686/fiskeridirektoratet.pdf?uid=Fiskeridirektoratet>

¹³ Se <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---turistfiske/id2684608/?uid=cad89507-cd63-46c9-97de-b774b31ff55d>

derved videreutvikler en super distriktsnæring»¹⁴. Det reageres også på forslaget til nye regler gir inntrykk av at næringen legger til rette for en utbytting av fiskeriressursen: «Det påstås at fisketuristene kun tar med seg de mest verdifulle delene av fisken ut av landet og kaster resten. Dønna Kystferie A/S har drevet i 10 år med turistfiskevirksomhet og påstanden er høyst uriktig etter vår erfaring. Vi oppfatter dette som «kafe'-sladder» og er skuffet over at departementet benytter slike påstander for å underbygge noen av de foreslåtte virkemidlene. Vår erfaring er at en vesentlig del av helhetsopplevelsen ved turistfiske nettopp er fileteringen og bearbeidingen av fisken ved anlegget. Her kommer alle båtlagene sammen og dagens fangst blir omhyggelig tatt vare på. Her deler også fisketuristene sine opplevelser av dagen på sjøen, gjerne med en øl, brus, kaffe og noe lett å spise. Dette sosiale samværet på kaia ved bearbeiding av ilandført fisk er en viktig trivselsfaktor og et viktig bidrag til miljøet ved anlegget. Vi som vertskap er også tilstede for å bli oppdatert, gi råd og for å kunne bidra til helhetsopplevelsen, f.eks. ved å dele lokale mattradisjoner med gjestene med smaksprøver, oppskrifter etc..». Her argumenteres det i stedet for at *ringvirkningene og synergieffektene av fanget fisk per kilo er høy*. Også Havforskningsinstituttet reagerer forøvrig på påstanden om at utenlandske turister kun eksporterer såkalte 'loins' og at de kaster mye fisk etter fangst: «Basert på erfaringer fra våre besøk av turistfiskeanlegg de siste ti årene, så kan Havforskningsinstituttet ikke bekrefte at fisketurister som har vært gjester hos våre samarbeidsbedrifter kun tar med seg de mest verdifulle delene av fisken (loins).»¹⁵. En utenlandsk besøkende som også har avgitt en høringsuttalelse bringer i tillegg inn et bærekraftargument vel verdt å vurdere, nemlig at med eksport av hel fisk så øker man matavfall i turistens hjemland og fjerner muligheten for at biomassen går tilbake i havet der fisken er fanget. Selv om man må kunne anse dette å utgjøre en relativt liten mengde biomasse er argumentet like fullt at man bør sørge for at den føres tilbake i kretsløpet lokalt i stedet for å bidra til økt avfallsmengde etter eksport.¹⁶

- *Mulig forskningstema: Følgeforskning på konsekvenser av innstramming i eksport av turistfiskefangst.*

4.2 LAVE OMSETNINGSTALL GJØR AKTØRENE SÅRBARE FOR RELATIVT SMÅ SVINGNINGER

Det har vært et utgangspunkt for dette notatet at næringen synes å være sterkere stilt i regionene nord og sør for Helgeland, hhv. Lofoten og Trøndelag. De foreløpige tallene vi her har sett på tyder på at man i alle fall i forhold til resten av Nordland fylke ser ut til å ha et relativt høyt aktivitetsnivå. Det bør ikke konkluderes for tydelig på det tilgjengelige materialet, men det er verdt å merke seg at næringen på Helgeland synes å preges av stor diversitet i størrelse og aktivitetsnivå blant aktørene (blant annet i hvilke tilleggstjenester man tilbyr gjestene). Om dette er et uttrykk for en tilpasningskapasitet som styrker næringens bæreevne over tid eller er et tegn på at næringen er umoden og har utviklet seg

¹⁴ Se https://www.regjeringen.no/contentassets/a628e8e8c9344cd49b38ca53a99b7686/blomso-fiskeferie.pdf?uid=Bloms%C3%B8_Fiskeferie

¹⁵ Se <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---turistfiske/id2684608/?uid=3be2729d-c00f-42e3-a9a2-28984b75de10> og <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---turistfiske/id2684608/?uid=0d485f00-53b1-473b-912f-49f4fef31341>

¹⁶ Se <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---turistfiske/id2684608/?uid=5a9fd973-fdfa-4882-b9f9-c7ea3b2733ee>

uten en tydelig og planmessig strategi for framtidig bærekraft er i seg selv et potensielt FoU-tema.

- *Mulig forskningstema: Bedriftsetableringer og -struktur i fisketurismesektoren på Helgeland med fokus på økonomisk bærekraft.*

4.3 COVID19: OM SÅRBARHET I CORONAENS TID, OG HVORDAN KARANTENETIDEN ER ET FØRSTE PEKEPENN PÅ DET SOM KOMMER

De første rapporteringer om at nedstenging og karantener i forbindelse med koronautbruddet også rammer fisketurismen¹⁷ viser det vi alle nå er fullt klar over: at reiselivsaktører kommer til å rammes hardt, og at man neppe kommer tilbake til den situasjonen man var i før utbruddet. Eksempelvis viser vurderinger av flybransjen at man står foran år med sterkt redusert aktivitet, og kanskje en permanent endring i reisemønster der kort reisevei og lengre opphold erstatter korte feriereiser over store avstander (Gössling, Scott, & Hall, 2020). Situasjonen aktualiserer en rekke spørsmål omkring hvordan man skal bygge en framtidig bærekraftig reiselivsnæring i en tid der reiseaktiviteten åpenbart vil bli begrenset – først av konsekvensene av pandemien, dernest av behovet for å kutte i klimautslipp. Et åpenbart poeng vil være at det vil ha betydning for bærekraftige reiselivsdestinasjoner *hvor kunden kommer fra*. Fisketurismen i Norge preges av mange utlendinger, men mange av disse bor nært nok til å kunne bevege seg på landjorda, da oftest med bil. Utviklingen av nye strategier for markedsføring i markeder forholdsvis nære kan ha betydning for i hvilken grad man er i stand til å bygge opp en bærekraftig turistfiskerier næring på Helgeland. Det er ikke utenkelig at man i tiden etter en krise slik som denne vil kunne se et stemningsskifte som kan påvirke også hvordan og hvor vi reiser, og hvilke opplevelser man vil søke til. En reiselivsaktør har blant annet påpekt (i personlig kommunikasjon) at det er gode muligheter for at nye produkter bør utvikles: «Kanskje er ikke folk like opptatt av å frese rundt i en 'rib' etter dette». Kanskje er det nettopp i (et fornyet?) interessefelt rundt relasjonen mellom menneske og natur at nye reiselivsprodukter kan oppstå, og der allerede eksisterende tilbud slik som fisketurisme kan både styrke sin posisjon og fornyes: med nylig opplevelse av å oppleve å bli isolert og være sårbar kan mange finne på å søke inn mot og re-etablere sitt forhold til naturen, ikke minst hvordan man kan leve *i den og av den*. Fisketurisme kan i et slikt perspektiv tenkes inngå i en større ramme der opplevelse knyttes til *kompetanse*: hvordan kan det moderne menneske oppleve mestring i naturen? Hva skal til for å kunne høste og overleve (om enn bare et døgn eller to) i en setting man har, sammen med kompetente guider, oppsøkt for opplevelse og læring?

Mulige forskningstema:

- *Lokal kompetanse som utgangspunkt for unike, stedsnære og kompetansebyggende matauk-erfaringer*
- *Markedsundersøkelser/ tilrettelegging av spesifikke produkter/ nisjedefinering for bransjen på Helgeland.*
- *Undersøkelse blant aktørene om deres motivasjon, ide om bærekraft osv.*

¹⁷ Se for eksempel <https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/koronautbruddet-gir-svart-hav-for-havfisketurisme-1.14955837>

- *Hva tenker de kunne være en bærekraftig turismefiske på Helgeland?*
- *Deres kommentarer til tallene som rapporteres?*
- *Sosiokulturelle konsekvenser av turistfiske*

5 RELEVANT LITTERATUR

Følgende litteratur er gjennomgått og vurdert, og fungert som referansebase og bagrunnsteppe for vurderingene her gjort hva gjelder mulige FoU-tema.

- Aanesen, M., Falk-Andersson, J., Vondolia, G. K., Borch, T., Navrud, S., & Tinch, D. (2018). Valuing coastal recreation and the visual intrusion from commercial activities in Arctic Norway. *Ocean & Coastal Management*, 153, 157-167. doi:10.1016/j.ocecoaman.2017.12.017
- Antonsen, K. M., Ferter, K., Bjørkan, M., & Zimmermann, R. (2016). *Bærekraftig utvikling av fisketurisme i Lofoten*.
- Borch, T., Aas, Ø., & Policansky, D. (2008). International Fishing Tourism: Past, Present and Future. In *Global Challenges in Recreational Fisheries* (pp. 268-291).
- Borch, T., Molilanen, M., & Olsen, F. (2011). Marine Fishing Tourism in Norway: Structure and Economic Effects. *Økonomisk fiskeriforskning*, 21(1).
- Borch, T., & Mollanen, M. (2011). *Sjøfisketurisme i Norge - debatter, regulering, struktur og ringvirkninger*. Retrieved from Tromsø:
- Borch, T., & Svorken, m. (2014). *Lønnsomhet i nordnorske aktivitetsturismebedrifter*. Retrieved from
- Ferter, K., Borch, T., Kolding, J., & Vølstad, J. H. (2013). Angler behaviour and implications for management - catch-and-release among marine angling tourists in Norway. *Fisheries Management and Ecology*, 20(2-3), 137-147. doi:10.1111/j.1365-2400.2012.00862.x
- Gössling, S., Scott, D., & Hall, C. M. (2020). Pandemics, tourism and global change: a rapid assessment of COVID-19. *Journal of Sustainable Tourism*, 1-20. doi:10.1080/09669582.2020.1758708
- Hyder, K., Weltersbach, M. S., Armstrong, M., Ferter, K., Townhill, B., Ahvonen, A., . . . Strehlow, H. V. (2018). Recreational sea fishing in Europe in a global context- Participation rates, fishing effort, expenditure, and implications for monitoring and assessment. *Fish and Fisheries*, 19(2), 225-243. doi:10.1111/faf.12251
- Kaltenborn, B. P., Kaltenborn, E. F., & Linnell, J. D. C. (2019). "It's All about the Scenery": Tourists' Perceptions of Cultural Ecosystem Services in the Lofoten Islands, Norway. *ARCTIC*, 72(1), 1-12. doi:10.14430/arctic67944
- Karlsson, M., & Dale, B. (2019). "It belongs to the world". Oil, conservation and futures in the making in Lofoten, Norway. *Environment and Planning C: Politics and Space*. doi:<https://doi.org/10.1177/2399654419835828>
- Kelman, I., Linnell, J., Thomassen, J., Follestad, A., & Risan, T. (2017). Tourism livelihoods in Smøla, Norway. *Journal of Marine and Island Cultures*, 6(2). doi:10.21463/jmic.2017.06.2.01

- Moksness, E., Gjørseter, J., Lagailarde, G., Mikkelsen, E., Olsen, E. M., Sandersen, H. T., & Vølstad, J. H. (2011). Effects of Fishing Tourism in a Coastal Municipality: a Case Study from Risør, Norway. *Ecology and Society*, 16(3). doi:10.5751/es-04290-160311
- Naustvik, B. S. R., & Ørnes, R. (2012). *Hvordan skape innovasjon i opplevelsesbasert reiseliv? En studie av drivkrefter for innovasjon i fem opplevelsesbedrifter i Lofoten*. (MSc). Universitetet i Nordland, Bodø.
- Solstrand, M.-V. (2015). Institutional challenges for effective governance of consumptive wildlife tourism: case studies of marine angling tourism in Iceland and Norway. *Maritime Studies*, 14(1). doi:10.1186/s40152-015-0021-1
- Solstrand, M.-V., & Gressnes, T. (2014). Marine angling tourist behavior, non-compliance, and implications for natural resource management. *Tourism Management*, 45, 59-70. doi:10.1016/j.tourman.2014.03.014
- Vølstad, J. H., Korsbrekke, K., Nedreaas, K., Nilsen, M., Nilsson, G. N., Pennington, M., & Subbey, S. (2010). *A probability-based survey using self-sampling to estimate catch and effort in Norway's coastal tourist fishery*.
- Vølstad, J. H., Korsbrekke, K., Nedreaas, K. H., Nilsen, M., Nilsson, G. N., Pennington, M., . . . Wienerroither, R. (2011). Probability-based surveying using self-sampling to estimate catch and effort in Norway's coastal tourist fishery. *ICES Journal of Marine Science*, 68(8), 1785-1791. doi:10.1093/icesjms/fsr077